Socialutskottets betänkande

1984/85:17

om vissa anslag till omsorg om barn och ungdom (prop. 1984/85:100, bil. 7 delvis)

I betänkandet behandlas i proposition 1984/85:100 bil. 7 framlagda förslag under F 2–F 4; Bidrag till hemspråksträning i förskolan, Barnmiljörådet samt Statens nämnd för internationella adoptionsfrågor (NIA).

Sammanfattning

Utskottet tillstyrker regeringens förslag till medelsanvisning för hemspråksträning i förskolan, barnmiljörådet och NIA. Ett motionsförslag (m) om avveckling av barnmiljörådet avstyrks. M-ledamöterna reserverar sig till förmån för motionsförslaget.

Utskottet avstyrker vidare motionsförslag om friare användning av statsbidraget för hemspråksträning (s) och om utvidgad modersmålsundervisning för invandrarbarn i förskoleåldern (vpk). Vpk-ledamoten reserverar sig på den sistnämnda punkten samt utvecklar i ett särskilt yttrande sin mening om obligatorisk modersmålsundervisning för invandrarbarn i förskoleåldern. Utskottet avstyrker också motionsförslag om ett övergripande handlingsprogram för att förbättra barns och ungdomars villkor (c) och om utredning eller andra åtgärder i syfte att begränsa de enskildas kostnader i samband med en internationell adoption (s, c, fp, vpk). Utskottet hänvisar i sistnämnda fall till att regeringen redan avser att tillsätta en utredning i denna fråga. Utskottet uttalar som sin mening att utredningens uppgift bör vara att utarbeta förslag till ekonomiskt stöd till enskilda för utgifter i samband med en internationell adoption.

FEMTE HUVUDTITELN

Omsorg om barn och ungdom

1. **F 2. Bidrag till hemspråksträning i förskolan.** Regeringen har under punkt F 2 (s. 118 och 119) föreslagit riksdagen att till Bidrag till hemspråksträning i förskolan för budgetåret 1985/86 anvisa ett förslagsanslag av 30 600 000 kr.

Motioner

I motion 1984/85:1149 av Sylvia Pettersson (s) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att kommunerna bör ges möjlighet till en friare användning av statsbidraget till hemspråksträning i förskolan.

Motivering till motionen finns i motion 1984/85:1148.

I motion 1984/85:2460 av Björn Samuelson m. fl. (vpk) föreslås

1. att riksdagen hos regeringen begär att förslag snarast framläggs om modersmålsundervisning för invandrarbarn i förskoleåldern i huvudsak på grundval av SOU 1982:43,

2. att riksdagen uttalar att därvid även invandrarbarn som inte har plats i samhällets barnomsorg från tidig ålder skall beredas möjlighet till modersmålsundervisningen,

3. att riksdagen uttalar att modersmålsundervisningen för invandrarbarn i förskoleåldern skall vara obligatorisk i enlighet med vad som anförs i motionen,

4. att riksdagen med ändring i proposition 1984/85:100, bil. 7, Socialdepartementet, till F 2. Bidrag till hemspråksträning i förskolan anvisar ett i förhållande till regeringens förslag med 15 000 000 kr. förhöjt belopp.

Utskottet

Statsbidrag till hemspråksträning för sexåringar inom den kommunala barnomsorgen infördes den 1 juli 1977. Den 1 juli 1979 utvidgades bidraget till att omfatta även femåringar. Kommunerna har emellertid inte någon lagfäst skyldighet att bedriva hemspråksträning för förskolebarn. För varje bidragsberättigat barn som deltar i grupp där hemspråksträning bedrivs minst fyra timmar per vecka utgår bidrag med 3 375 kr.

I samråd med statsrådet Göransson presenterar socialministern – utifrån förslag som lagts fram av språk- och kulturarvsutredningen i betänkandena Olika ursprung – Gemenskap i Sverige (SOU 1983:57) och Kunskap för gemenskap – Läromedel för språklig och kulturell mångfald (SOU 1983:58) samt av utredningen om språkminoriteter i förskoleåldern i betänkandet Språk- och kulturstöd för invandrar- och minoritetsbarn i förskoleåldern (SOU 1982:43) – ett förslag angående rätten till hemspråksträning i förskolan, som ansluter till de förslag som läggs fram för hemspråksundervisningen i skolan under åttonde huvudtiteln. Socialministern anför därvid bl. a. följande (budgetprop. s. 119).

Målet för hemspråksträningen i förskolan bör även fortsättningsvis vara att främja en aktiv tvåspråkighet. Förutsättningen för att få hemspråksstöd skall vara att språket är ett för barnet dagligt umgängesspråk i hemmet med minst en förälder/vårdnadshavare. Detta krav bör dock inte gälla för samiska barn och vissa utländska adoptivbarn som har ett etablerat språk när de kommer till Sverige och som har behov av språkstöd i förskolan. Hemspråksstödet bör gälla endast ett språk per barn. Språkstödet i förskolan bör också omfatta ett första språkstöd i svenska. Enligt socialministern bör det ankomma på regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att, med utgångspunkt i det anförda, utfärda riktlinjer till stöd för kommunerna avseende vilka förskolebarn som skall omfattas av hemspråksträningen. Socialministern understryker vidare vikten av att insatserna i förskolan och

skolan blir bedömda i ett sammanhang. Detta förutsätter enligt socialministern att man på lokal nivå planerar hemspråksinsatserna utifrån en samsyn mellan insatserna i förskolan och i skolan. Ett samarbete mellan socialnämnd och skolstyrelse i dessa frågor anses därför nödvändigt.

I *motion 1984/85:1149 av Sylvia Pettersson (s)* hemställs att regeringen ges till känna att kommunerna bör ges möjlighet till en friare användning av statsbidraget till hemspråksträning i förskolan. Enligt motionären borde kommunernas samlade resurser för hemspråksstöd kunna användas effektivare om de fick disponeras friare i förskola resp. grundskola efter lokala behov i resp. kommun.

Statsbidraget till hemspråksträningen i förskolan är prestationsbundet, dvs. det utgår i efterskott och är beräknat på grundval av antalet barn som deltagit i undervisningen. Bidraget utgår för fem- och sexåringar som deltar i hemspråksträning anordnad av kommunen i daghem, kommunalt familjedaghem och deltidsgrupp minst fyra timmar per vecka. Bidrag utgår även för hemspråksträning i annan förskola, om den bedrivs av kommunalt anställd hemspråkstränare och om förskolan ingår i kommunens barnomsorgsplan (1 och 2 §§ förordningen 1977:628 om statsbidrag till hemspråksträning i förskolan, ändrad 1979:266).

Enligt utskottets mening har kommunerna således redan enligt nuvarande bestämmelser stor frihet när det gäller utformningen av hemspråksträningen i förskolan. Kommunen kan exempelvis välja att anordna hemspråksträning i daghem, familjedaghem, deltidsförskola eller öppen förskola osv.

När det gäller frågan om att disponera hemspråksstödet i förskola och grundskola efter de lokala behoven i resp. kommun vill utskottet anföra följande.

Utskottet har inledningsvis i detta avsnitt återgivit vad socialministern anfört om en samlad syn på insatserna i förskolan och grundskolan. Socialministern har därvid understrukit vikten av ett ökat samarbete på det lokala planet när det gäller planeringen av hemspråksinsatserna. Härutöver kan nämnas att skolöverstyrelsen (SÖ) föreslås få i uppdrag att genomföra en översyn av det nuvarande statsbidragssystemet för hemspråksundervisningen i grundskolan (budgetprop. bil. 10 s. 103). Utbildningsutskottet uppger i sitt av riksdagen godkända betänkande (UbU 1984/85:12) att avsikten är att det skall ingå i SÖ:s bidragsöversyn att i samråd med socialstyrelsen överväga vilka möjligheter som finns att i viss mån samutnyttja statsbidragen vad gäller hemspråksträningen i förskolan resp. hemspråksundervisningen i grundskolan.

Mot bakgrund av det anförda saknas anledning för riksdagen att ta något sådant initiativ som begärs i motionen. Utskottet avstyrker alltså motion 1984/85:1149 (s).

I *motion 1984/85:2460 av Björn Samuelson m.fl. (vpk)* föreslås att riksdagen hos regeringen begär att förslag snarast framläggs om modersmåls-

undervisning för invandrarbarn i förskoleåldern i huvudsak på grundval av SOU 1982:43 (*yrkande 1*), att riksdagen uttalar att därvid även invandrarbarn som inte har plats i samhällets barnomsorg från tidig ålder skall beredas möjlighet till modersmålsundervisning (*yrkande 2*), att riksdagen uttalar att modersmålsundervisningen för invandrarbarn skall vara obligatorisk i enlighet med vad som anförs i motionen (*yrkande 3*) samt att riksdagen till anslaget F 2. Bidrag till hemspråksträning i förskolan anvisar ett i förhållande till regeringens förslag med 15 milj. kr. förhöjt belopp (*yrkande 4*).

Motionärerna understryker vikten av att även de barn som inte har plats i daghem redan från mycket tidig ålder bereds möjlighet att delta i modersmålsundervisningen. Enligt motionärerna är nämligen viktiga delar av barnets språkutveckling avslutade redan i 4–5-årsåldern.

Den särskilda kommitté (S 1979:03) som såg över frågan om språksituationen för invandrarbarn i förskoleåldern redovisade i sitt slutbetänkande (SOU 1982:43) Språk- och kulturstöd för invandrar- och minoritetsbarn i förskoleåldern förslag till åtgärder som rörde verksamheten med hemspråksstöd. Utredningen föreslog en lagreglering av hemspråksstödet genom ett tillägg till socialtjänstlagen. Lagförslaget innebar att invandrar- och minoritetsgruppers barn skulle garanteras ett hemspråksstöd under viss tid. Utredningen föreslog även vissa ändringar i statsbidragsreglerna.

Utskottet ansluter sig till de principer som nu anges i budgetpropositionen angående hemspråksverksamheten för förskolebarn och som för skolområdets del redan lämnats utan erinran av riksdagen (UbU 1984/85:12, rskr. 149). Dessa principer innebär att de ovan redovisade bestämmelserna om statsbidrag till hemspråksträning för fem- och sexåringar kvarstår oförändrade men att en precisering görs med innebörd att hemspråksträning endast skall ges i det språk som är barnets dagliga umgängesspråk i hemmet med minst en förälder/vårdnadshavare.

Det sagda innebär att utskottet inte kan tillstyrka motionärernas förslag om en lagfäst skyldighet för kommunerna att ordna hemspråksträning vilket också föreslogs i betänkandet SOU 1982:43. Utskottet avstyrker därför yrkande 3 i motion 1984/85:2460 (vpk). Enligt utskottets mening saknas vidare för närvarande statsfinansiella förutsättningar för en sådan utbyggnad av hemspråksträningen som motionärerna förordar. Det bör dessutom framhållas att föräldrarna själva har ett stort ansvar för att träna barnen i det språk som används i hemmet. Utskottet avstyrker motion 1984/85:2460 (vpk) (yrkandena 1, 2 och 4) och tillstyrker regeringens förslag till medelsanvisning.

Utskottet hemställer

1. beträffande *en friare användning av statsbidraget till hemspråksträning*

   att riksdagen avslår motion 1984/85:1149,

2. beträffande *obligatorisk modersmålsundervisning för invandrarbarn i förskoleåldern*

att riksdagen avslår motion 1984/85:2460 yrkande 3,

3. beträffande *förslag grundade på betänkandet SOU 1982:43*
att riksdagen avslår motion 1984/85:2460 yrkande 1,

4. beträffande *utvidgad rätt till modersmålsundervisning*
att riksdagen avslår motion 1984/85:2460 yrkande 2,

5. beträffande *medelsanvisningen*
att riksdagen med bifall till regeringens förslag och med avslag på motion 1984/85:2460 yrkande 4 till *Bidrag till hemspråksträning i förskolan* för budgetåret 1985/86 anvisar ett förslagsanslag av 30 600 000 kr.

2. **F 3. Barnmiljörådet.** Regeringen har under punkt F 3 (s. 120 och 121) föreslagit riksdagen att till Barnmiljörådet för budgetåret 1985/86 anvisa ett förslagsanslag av 2 975 000 kr.

Motioner

I motion 1984/85:2449 av Nils Carlshamre m. fl. (m) hemställs att riksdagen vid behandlingen av proposition 1984/85:100, bil. 7, beslutar att under F 3. Barnmiljörådet för budgetåret 1985/86 anslå 1 488 000 kr. samt att rådet i och med utgången av innevarande år skall vara avvecklat.

I motion 1984/85:2464 av Karin Söder (c) och Olof Johansson (c) hemställs, såvitt nu är i fråga (yrkandena 1 och 3),

1. att riksdagen beslutar begära att regeringen låter barnmiljörådet med beaktande av vad som anförts i motionen utarbeta ett samlat och övergripande handlingsprogram för att förbättra barns och ungdomars villkor,

3. att riksdagen beslutar hos regeringen begära att förslag på grundval av omsorgskommitténs betänkande snarast framläggs och att därvid behovet av stöd för alla handikappade barn och ungdomar beaktas.

Utskottet

Barnmiljörådet, som inrättades den 1 juli 1980, är en central förvaltningsmyndighet med uppgift att handlägga frågor rörande barns miljö och barns säkerhet. Rådet har övertagit de uppgifter som tidigare handlades av socialstyrelsens lekmiljöråd. Enligt den resultatanalys barnmiljörådet redovisat för budgetåret 1983/84 har rådet alltmer inriktat sin verksamhet på olika samordningsprojekt inom barnsäkerhets- och barmiljöområdet. Vidare har rådet satsat på information genom skrifter, konferenser, utställningar, seminarier m. m. Referensgrupper för barnsäkerhet och för barnmiljö är knutna till rådet i syfte att samla in erfarenheter, stimulera till och samordna olika insatser, sprida information och uppmärksamma brister i barns miljö.

Rådet samarbetar också med de övriga nordiska länderna i barnsäkerhetsfrågor.

I budgetpropositionen föreslås ett i stort sett oförändrat anslag på 2 975 000 kr. I *motion 1984/85:2449 av Nils Carlshamre m. fl. (m)* yrkas att anslaget halveras och att rådet därmed skall upphöra från den 1 januari 1986. Motionärerna anser, i likhet med i tidigare motioner med samma syfte, att statsbudgeten inte genom särskilda anslag bör belastas med kostnader för uppgifter som lika väl kan ombesörjas av redan etablerade myndigheter. Barnmiljörådets uppgifter bör enligt motionärerna kunna övertas av socialstyrelsen inom ramen för de resurser som tillförts myndigheten, i den mån de inte kan genomföras decentraliserat genom den kommunala socialtjänstens försorg.

Utskottet har sedan 1978/79 varje år behandlat och avstyrkt motionsyrkanden från moderata samlingspartiet om avskaffande av barnmiljörådet resp. det tidigare lekmiljörådet, senast i betänkande SoU 1983/84:18. Utskottet har bl. a. anfört att det inte råder några delade meningar om att man så långt möjligt bör begränsa byråkratin, men att barnmiljörådet inte utgör ett lämpligt mål då byråkratin skall angripas. Utskottet har vidare erinrat om att barnen är en utsatt grupp och att rådets verksamhet måste bedömas med hänsyn härtill. Rådet vill stödja och inspirera barn och föräldrar och motverka det kommersiella tryck som familjen är utsatt för. Barnmiljörådet är numera även ett centralt organ för säkerhetsfrågor bland barn och ungdom.

I den nu aktuella motionen anförs inga nya skäl varför man skulle avskaffa barnmiljörådet. Utskottet får därför hänvisa till riksdagens tidigare ställningstaganden i denna fråga.

Utskottet avstyrker således motion 1984/85:2449 (m) och tillstyrker den i budgetpropositionen föreslagna medelsanvisningen för rådet.

I *motion 1984/85:2464 av Karin Söder (c) och Olof Johansson (c)* begärs att regeringen låter barnmiljörådet, med beaktande av vad som anförts i motionen, utarbeta ett samlat och övergripande handlingsprogram för att förbättra barns och ungdomars villkor (*yrkande 1*). Enligt motionärerna krävs åtgärder på såväl övergripande plan som på detaljområden för att förbättra barns och ungdomars situation i samhället. I motionen tar motionärerna upp flera områden där de anser att insatser krävs, t. ex. boende- och fritidsmiljön, arbetslivet, arbetstiderna för småbarnsföräldrar och TV-film- och videoutbudet.

Motioner med liknande innehåll – ett samlat program för att förbättra barns och ungdomars förhållanden – har behandlats tidigare av utskottet i olika sammanhang. I betänkande SoU 1982/83:25 avstyrkte utskottet ett motionsyrkande (c) om uppdrag till barnmiljörådet att på grundval av visst statistiskt material m. m. föreslå åtgärder i riktning mot ett barnvänligare samhälle. Utskottet hänvisade i första hand till arbetet i den av regeringen tillkallade barn- och ungdomsdelegationen, varom mera nedan. Våren 1984

avstyrkte utskottet en motion (vpk) med hänvisning till att en rad initiativ tagits det senaste året i syfte att förbättra uppväxtvillkoren för barn och ungdomar och öka deras känsla av delaktighet på skilda områden av samhällslivet. Utskottet hänvisade också till att barn- och ungdomsdelegationen, som har en samordnande funktion, följde detta arbete.

Även under det gångna året har stora satsningar gjorts för att främja en gynnsam utveckling och goda uppväxtförhållanden för barn och unga.

FN:s generalförsamling antog hösten 1979 en resolution i vilken år 1985 proklamerades som internationellt ungdomsår. Ungdomsårets teman är delaktighet, utveckling och fred. Syftet med världsungdomsåret är att skapa ökad uppmärksamhet kring ungdomars situation, att medverka till att stärka deras delaktighet i samhället samt att öka deras kunskaper och medvetande om grundläggande mänskliga rättigheter, utvecklingsfrågor och fredssträvanden.

Regeringen tillsatte hösten 1983 en *beredningsgrupp* som skall svara för planering, genomförande och uppföljning av olika insatser med anledning av *världsungdomsåret*. Regeringen beslutade samtidigt att anvisa 30 milj. kr. ur allmänna arvsfonden att disponeras med högst 10 milj. kr. för försöks- och utvecklingsarbete inom barn- och ungdomsorganisationerna, högst 10 milj. kr. för försöksverksamhet i lokala miljöer samt högst 10 milj. kr. för insatser av bildningsförbund, handikapporganisationer, kommuner och landstingskommuner m. fl. Hittills har ca 19 milj. kr. fördelats till ett stort antal projekt med olika inriktningar.

Under åttonde huvudtiteln i budgetpropositionen anför utbildningsministern som sin mening att det är viktigt att arbetet i anslutning till världsungdomsåret får sin tyngdpunkt i lokala aktiviteter. Utbildningsministern uttalar vidare (prop. bil. 10 s. 91).

För Sveriges del kommer verksamheten i huvudsak att inriktas på utvecklingsarbete på lokal nivå. Syftet är bl. a. att föreningslivet skall ges möjlighet att utvecklas och förnyas så att föreningarna kan nå nya ungdomsgrupper. Det handlar också om att finna former för samverkan mellan statliga myndigheter, kommunala förvaltningar och föreningslivet. Syftet är att genom utvecklingsarbete förbättra barns och ungdomars uppväxtvillkor i deras vardagsmiljö, i skolan, på fritiden och i bostadsmiljön. Beredningsgruppen skall dokumentera och sprida goda erfarenheter av verksamheten i anslutning till ungdomsåret.

Verksamheter som startar under världsungdomsåret bör inte bli isolerade företeelser av mera tillfällig karaktär. Ungdomsåret bör i stället bidra till att insatser för ungdomar inom befintliga resurser och verksamheter samordnas och ges en speciell uppmärksamhet och därmed också genomslagskraft. Därigenom kan världsungdomsåret bidra till att även mer långsiktigt ett ökat utrymme skapas för ungdomsinsatser i den ordinarie verksamheten inom olika områden.

Socialministern redogör under femte huvudtiteln för flera andra satsningar som regeringen beslutat genomföra för att förbättra barns och ungdomars

levnadsförhållanden (prop. bil. 7 s. 154–156). Av redogörelsen framgår bl. a. följande.

Den 1 september 1983 beslutade regeringen att tillsätta en arbetsgrupp för *utvecklingsarbete vid fritidsgårdar* (ungdomsgårdar). I arbetsgruppen ingår företrädare för socialdepartementet, barn- och ungdomsdelegationen, socialstyrelsen, statens ungdomsråd, statens kulturråd och Svenska kommunförbundet. Regeringen har för en treårig försöksperiod anvisat 30 milj. kr. ur allmänna arvsfonden för nämnda utvecklingsarbete.

Ca 15 milj. kr. har fördelats till olika projekt över hela landet. I ett mycket stort antal projekt har strävan varit att bredda och fördjupa kulturarbetet vid gårdarna. Man prövar olika former av film- och videoproduktion, musik, teater och dans. Många av projekten är utformade i samverkan mellan främst fritidsnämnder och kulturnämnder. I andra projekt prövas samverkan mellan gårdar och föreningslivet på orten. I utvecklingsarbetet ingår vidare försök med olika metoder för att stärka ungdomarnas demokratiska träning och att göra det möjligt för dem att delta i beslutsprocesserna vid gårdarna och att ta ansvar för verksamheten och dess utformning.

Generellt har man strävat efter att göra verksamheten intressant för ungdomar i de äldre tonåren. Detta medverkar till att göra gårdarna till ett alternativ till kommersialismen.

I vissa projekt har särskilt beaktats invandrarungdomarnas behov av en aktiv fritid. Jämställdhetsaspekten har vidare givits stort utrymme i projektverksamheten.

Vidare har ytterligare 30 milj. kr. avsatts för ett utvecklingsarbete inom *idrottsrörelsens barn- och ungdomsverksamhet*. I riktlinjerna för utvecklingsarbetet har bl. a. angivits att frågor om barns och ungdomars inflytande och träning i demokratiska arbetsformer bör prövas, liksom idrottsrörelsens sociala ansvar, idrottsrörelsen som alternativ till kommersialismen samt jämställd idrott.

Den ovan nämnda *barn- och ungdomsdelegationen*, som är rådgivande och samordnande i barn- och ungdomsfrågor inom regeringskansliet, är representerad bl. a. i beredningsgruppen för världsungdomsåret och i arbetsgrupper för de nyss nämnda utvecklingsarbetena vid fritidsgårdar resp. idrottsrörelsens barn- och ungdomsverksamhet.

Vid barn- och ungdomsdelegationen finns vidare en arbetsgrupp som har i uppdrag att stödja idéer och uppslag som arbetslösa ungdomar själva vill genomföra för att skapa meningsfulla arbeten. Budgetåret 1983/84 fördelades 20 milj. kr. till 350 olika projekt. I boken Arbetslust presenteras ett tjugotal av de olika verksamheter som beviljats bidrag.

Barn- och ungdomsdelegationen har även publicerat andra böcker som innehåller "goda exempel" på hur barns och ungdomars uppväxtvillkor kan förbättras på olika sätt. Som exempel kan nämnas Tro på oss som beskriver olika initiativ som tagits av ungdomar, organisationer och kommuner i kampen mot droger. Under arbete är Barns och ungdomars delaktighet,

ansvar och inflytande som sammanställs i samarbete med skolöverstyrelsen (SÖ) och som kommer att ge exempel på hur barn och ungdomar kan bli mer delaktiga i de verksamheter som de deltar i och det samhälle som närmast omger dem. Boken Kultur i skolan – också under utarbetande tillsammans med SÖ – kommer att ge exempel på hur konstnärliga uttrycksmedel och eget skapande kan stimulera elever i skolarbetet och skapa ökad gemenskap.

Sammanfattningsvis har under det gångna året en rad åtgärder vidtagits för att på skilda områden förbättra barns och ungdomars förhållanden. Uppgiften att samordna de olika insatserna och ta mera övergripande initiativ bör enligt utskottets mening snarare åvila barn- och ungdomsdelegationen än – såsom motionärerna förordar – barnmiljörådet. Som framgått av den här lämnade redogörelsen är barn- och ungdomsdelegationen representerad i en rad olika arbetsgrupper som stöder försöks- och utvecklingsarbete som gäller barn och ungdom. Delegationen har därutöver samordnande och övergripande uppgifter. Ett uppdrag till barnmiljörådet i enlighet med motionen skulle mot denna bakgrund knappast tillföra något nytt.

Utskottet anser mot bakgrund härav inte att motion 1984/85:2464 (c) yrkande 1 bör föranleda någon riksdagens åtgärd. Motionen avstyrks således.

I *samma motion (c)* hemställs att riksdagen beslutar att hos regeringen begära att förslag på grundval av omsorgskommitténs betänkande (SOU 1981:26) Omsorger om vissa handikappade snarast framläggs och att därvid behovet av stöd för alla handikappade barn och ungdomar beaktas (*yrkande 3*).

En proposition med förslag till ny omsorgslag har avlämnats den 29 mars. Motionsyrkandet påkallar därför inget uttalande från riksdagens sida. Utskottet avstyrker alltså motion 1984/85:2464 även i här aktuell del (yrkande 3).

Utskottet hemställer

1. beträffande *medelsanvisningen*
   att riksdagen med bifall till regeringens förslag och med avslag på motion 1984/85:2449 till *Barnmiljörådet* för budgetåret 1985/86 anvisar ett förslagsanslag av 2 975 000 kr.,
2. beträffande *ett handlingsprogram för att förbättra barns och ungdomars villkor*
   att riksdagen avslår motion 1984/85:2464, yrkande 1,
3. beträffande *förslag på grundval av omsorgskommitténs betänkande*
   att riksdagen avslår motion 1984/85:2464 yrkande 3.

3. **F 4. Statens nämnd för internationella adoptionsfrågor.** Regeringen har under punkt F 4 (s. 121–124) föreslagit riksdagen att till Statens nämnd för internationella adoptionsfrågor för budgetåret 1985/86 anvisa ett förslagsanslag av 3 496 000 kr.

Motioner

I motion 1984/85:509 av Bengt Westerberg m. fl. (fp) hemställs, såvitt här är i fråga (yrkande 4),

4. att riksdagen hos regeringen begär förslag till stöd till internationella adoptioner i enlighet med motionen.

I motion 1984/85:1003 av Inga Lantz (vpk) och Margó Ingvardsson (vpk) hemställs att riksdagen hos regeringen begär en översyn av adoptionskostnaderna i syfte att sänka dessa kostnader för berörda adoptionsfamiljer.

I motion 1984/85:1008 av Lennart Pettersson m. fl. (s) hemställs att riksdagen hos regeringen begär en utredning för att se över kostnaderna för adoptivföräldrar vid internationella adoptioner.

I motion 1984/85:2463 av Karin Söder (c) och Rune Gustavsson (c) hemställs att riksdagen beslutar begära att regeringen gör en översyn av de ekonomiska villkoren för blivande adoptivföräldrar.

Utskottet

Statens nämnd för internationella adoptionsfrågor (NIA) är sedan den 1 juli 1981 central förvaltningsmyndighet med ansvar för information, tillsyn och kontroll i frågor rörande internationella adoptioner. Den har övertagit de uppgifter som tidigare åvilade socialstyrelsens nämnd för internationella adoptioner och dessutom från socialstyrelsen frågor om auktorisation av organisationer för internationell adoptionshjälp m. m. NIA beslutar också om fördelningen av statsbidrag till sådana organisationer.

Enligt riksdagens beslut med anledning av proposition 1984/85:16 om vissa frågor rörande internationella adoptioner m. m. (SoU 5, rskr. 68) skall socialnämnderna från den 1 januari 1985 inhämta yttrande från NIA om tillförlitligheten i förmedlingssättet när det är fråga om adoption av ett utländskt barn utan medverkan av en auktoriserad organisation. De sökande skall därvid i första hand själva styrka tillförlitligheten. NIA skall vid behov undersöka hos utländska myndigheter eller berörda organ om det förmedlingssätt som föreslagits av de adoptivsökande är tillförlitligt eller ej. Vidare skall socialnämnden i sitt beslut om medgivande ange för vilket förmedlingssätt beslutet gäller. En ändring i 25 § socialtjänstlagen (1980:620) har därvid gjorts.

I ett antal motioner tas upp frågan om kostnaderna för en internationell adoption, vilka ökat kraftigt under senare år. Som exempel härpå nämns att det inte är ovanligt att adoptionskostnaderna uppgår till 50 000 kr., ibland mer.

I *motion 1984/85:509 av Bengt Westerberg m. fl. (fp)* hemställs att riksdagen begär förslag till stöd till internationella adoptioner i enlighet med motionen (*yrkande 4*). Enligt motionärerna kan en sänkning med 10 000 kr.

per adoption beräknas kosta ca 17 milj. kr. Sänkningen av adoptionskostnaderna bör genomföras som ett led i den familjepolitiska reform som folkpartiet föreslår i den aktuella motionen och genomföras under en treårsperiod.

I tre motioner, *motion 1984/85:1003 av Inga Lantz (vpk) och Margó Ingvardsson (vpk), motion 1984/85:1008 av Lennart Pettersson m. fl. (s)* samt *motion 1984/85:2463 av Karin Söder (c) och Rune Gustavsson (c),* begärs vidare en utredning angående kostnaderna för internationella adoptioner.

I detta sammanhang kan nämnas att frågan om de stigande adoptionskostnaderna även aktualiserats på skatteområdet genom motion 1984/85:404 av Anita Bråkenhielm (m). I denna motion begärs förslag till utformning av regler som möjliggör skatteavdrag för oundgängliga kostnader i samband med adoption av utländskt barn. Motionen avses bli behandlad av skatteutskottet senare i vår i samband med proposition 1984/85:180 med förslag till förenklad självdeklaration.

Frågan om hur lägre adoptionskostnader skall kunna uppnås har behandlats tidigare av riksdagen, senast i december 1984 då proposition 1984/85:16 om vissa frågor rörande internationella adoptioner antogs av riksdagen. Socialutskottet avstyrkte då två motioner i vilka begärdes en utredning om adoptionskostnaderna och uttalade följande (SoU 1984/85:5 s. 11).

Utskottet vill åter understryka det angelägna i att kostnaderna för att genomföra en internationell adoption hålls nere så att detta inte blir en möjlighet bara för de ekonomiskt starka. Utskottet vill också peka på risken för att – om kostnaderna blir för höga – fler adoptanter anlitar privata och kanske mindre lämpliga adoptionsvägar i tro att de på så sätt får ner kostnaderna.

Frågan om adoptionskostnadernas utveckling är emellertid inte bara en fråga om att införa nya former av ekonomiskt stöd. Det gäller i lika hög grad att få kontroll över orsakerna till de stigande kostnaderna och noga överväga olika möjligheter till besparingar. NIA har särskilda möjligheter att bedöma kostnadsutvecklingen såväl i barnens hemländer som inom ramen för de auktoriserade organisationernas verksamhet. Det bör därför åvila NIA att svara för en aktiv kostnadsuppföljning när det gäller de internationella adoptionerna och om så erfordras initiera åtgärder från regeringens sida. Även de auktoriserade organisationerna själva har anledning att uppmärksamt följa kostnadsutvecklingen och försöka nedbringa sådana kostnader som de själva råder över. Utskottet utgår från att alla sådana möjligheter att få ned adoptionskostnaderna kommer att tas till vara. Utskottet har vidare under hand inhämtat att regeringen avser att återkomma till frågan om adoptionskostnaderna i årets budgetproposition. Mot denna bakgrund finns inte skäl att nu inleda en särskild översyn på området.

Regeringen har i budgetpropositionen (s. 124) framhållit att det är en naturlig uppgift för NIA att noggrant följa kostnadsutvecklingen och finna olika vägar för begränsning av kostnaderna både i Sverige och utomlands.

Enligt vad utskottet inhämtat har NIA härefter i en skrivelse till regeringen hemställt att regeringen låter utreda frågan om ekonomiskt stöd för att minska den enskildes kostnader i samband med adoption av ett utländskt

barn. NIA har därvid anfört bl. a. att man flera gånger – senast i sin anslagsframställning för budgetåret 1985/86 – till regeringen framfört att ett särskilt stöd till dem som adopterar ett utländskt barn borde diskuteras. NIA har gjort detta med stöd av uppgifter från de auktoriserade organisationerna som till NIA framfört att det hänt att sökande måste avstå från adoption på grund av kostnaderna. NIA har också påtalat skillnaden i ekonomiska villkor för dem som väljer mellan å ena sidan någon form av medicinsk behandling för att få ett biologiskt barn och å andra sidan adoption av ett utländskt barn. I skrivelsen anför NIA vidare att man sedan länge sett som en av sina huvuduppgifter att granska adoptionskostnaderna och att det är erfarenheterna av denna granskning som föranlett NIA att göra de nämnda framställningarna till regeringen. NIA uppger i skrivelsen följande beträffande sin granskning av adoptionskostnaderna.

Nämnden har den senaste tiden ökat sina insatser på området. Således beslöt nämnden i december förra året att genomföra en revision beträffande verksamheten hos kontakter i Sri Lanka som samarbetar med de svenska organisationer som auktoriserats för landet. Nämnden har också begärt tilläggsredovisningar från organisationerna. Nämnden avser att även fortsättningsvis ta initiativ för att tillsammans med organisationerna finna vägar att hejda kostnadsökningarna. Organisationerna arbetar emellertid redan med små marginaler. De har trots detta i vissa fall lyckats minska kostnaderna för adoptionerna. NIA hoppas likväl att tillsammans med organisationerna finna ytterligare möjligheter att begränsa kostnaderna så långt dessa går att påverka från svensk sida.

Avslutningsvis anför NIA att om internationella adoptioner inte skall bli en möjlighet bara för de ekonomiskt starka måste ett stöd för att minska kostnaderna i samband med sådana adoptioner riktas direkt till den enskilde som adopterar.

Som utskottet tidigare framhållit är det viktigt att adoptionskostnaderna hindras från att stiga till nivåer där många människor av ekonomiska skäl kan tvingas avstå från adoption. Statsmakterna måste ta ett ansvar för denna utveckling. Frågan om en utredning rörande adoptionskostnaderna har emellertid redan aktualiserats hos regeringen. Enligt vad utskottet erfarit avser regeringen att tillsätta en utredning i denna fråga. Enligt utskottets mening bör utredningens uppgift vara att utarbeta förslag till ekonomiskt stöd till enskilda för utgifter i samband med en internationell adoption. Motionsyrkandena får därmed anses tillgodosedda och påkallar ingen åtgärd av riksdagen. Utskottet avstyrker således samtliga här aktuella motioner, dvs. motionerna 1984/85:509 (fp) yrkande 4, 1984/85:1003 (vpk), 1984/85:1008 (s) och 1984/85:2463 (c).

Utskottet har ingen erinran mot den föreslagna medelsanvisningen till NIA.

Utskottet hemställer

1. beträffande *kostnaderna för internationella adoptioner*
   att riksdagen avslår motion 1984/85:509 yrkande 4, motion 1984/

85:1003, motion 1984/85:1008 och motion 1984/85:2463,

2. beträffande *medelsanvisningen*
att riksdagen till *Statens nämnd för internationella adoptionsfrågor* för budgetåret 1985/86 anvisar ett förslagsanslag av 3 496 000 kr.

Stockholm den 9 april 1985

På socialutskottets vägnar
INGEMAR ELIASSON

Närvarande: Ingemar Eliasson (fp), Evert Svensson (s), Göte Jonsson (m), Kjell Nilsson (s), Blenda Littmarck (m), Stig Alftin (s), Ann-Cathrine Haglund (m), Ulla Tillander (c), Maria Lagergren (s), Anita Persson (s), Ingvar Eriksson (m), Inga Lantz (vpk), Göran Ericsson (m), Gunnar Ström (s), Rosa Östh (c) och Aina Westin (s).

Reservationer

1. F 2. Bidrag till hemspråksträning i förskolan

Förslag grundade på betänkandet SOU 1982:43, utvidgad rätt till modersmålsundervisning samt medelsanvisningen (mom. 3–5 i hemställan)

1. av Inga Lantz (vpk) som anser

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 4 som börjar med "Enligt utskottets" och slutar med "medelsanvisning" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar motionärernas uppfattning att betänkandet Språk- och kulturstöd för invandrar- och minoritetsbarn i förskoleåldern, SOU 1982:43, snarast bör läggas till grund för en proposition från regeringen. Därvid bör särskilt understrykas att även de barn som inte har plats i daghem redan från mycket tidig ålder bör beredas möjlighet att delta i modersmålsundervisningen. Om förslagen genomförs innebär det en ökning av statens utgifter med ca 15 milj. kr. Anslaget bör därför höjas med motsvarande belopp. Det sagda innebär att utskottet tillstyrker motion 1984/85:2460 yrkandena 1, 2 och 4.

dels att utskottet under mom. 3–5 bort hemställa

3. beträffande *förslag grundade på betänkandet SOU 1982:43*
att riksdagen med anledning av motion 1984/85:2460 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

4. beträffande *utvidgad rätt till modersmålsundervisning*
att riksdagen med anledning av motion 1984/85:2460 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

5. beträffande *medelsanvisningen*
att riksdagen med anledning av regeringens förslag och med bifall till motion 1984/85:2460 yrkande 4 till *Bidrag till hemspråksträning i förskolan* för budgetåret 1985/86 anvisar ett förslagsanslag av 45 600 000 kr.

2. **F 3. Barnmiljörådet**

2. av Göte Jonsson, Blenda Littmarck, Ann-Cathrine Haglund och Ingvar Eriksson (alla m) som anser

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 6 som börjar med "I den nu" och slutar med "för rådet" bort ha följande lydelse:

Även utskottet anser att statsbudgeten inte genom särskilda anslag bör belastas med kostnader för uppgifter som lika väl kan ombesörjas av redan etablerade myndigheter. Utskottet delar således den av motionärerna anförda uppfattningen och tillstyrker motionen.

dels att utskottet under mom. 1 bort hemställa

1. beträffande *medelsanvisningen*
att riksdagen med anledning av regeringens förslag och med bifall till motion 1984/85:2449 till *Barnmiljörådet* för budgetåret 1985/86 anvisar ett förslagsanslag av 1 488 000 kr.,

Särskilt yttrande

beträffande *obligatorisk modersmålsundervisning för invandrarbarn i förskoleåldern* av Inga Lantz (vpk) som anför:

Eftersom de praktiska förutsättningarna för att kunna förverkliga en hemspråksträning för barn i förskoleåldern i dag saknas i många kommuner är ett obligatorium för närvarande svårt att infria. Det bör emellertid understrykas att kommunerna i största möjliga utsträckning bör bereda barnen i förskoleåldern hemspråksträning, även om laglig skyldighet därtill inte föreligger.

Innehållsförteckning

Sammanfattning 1
Omsorg om barn och ungdom 1
F 2. Bidrag till hemspråksträning i förskolan 1
Motioner 1
Utskottet 2
Utskottets hemställan 4
F 3. Barnmiljörådet 5
Motioner 5
Utskottet 5
Utskottets hemställan 9
F 4. Statens nämnd för internationella adoptionsfrågor 9
Motioner 10
Utskottet 10
Utskottets hemställan 12
Reservationer 13
1. F 2. Bidrag till hemspråksträning i förskolan (mom. 3–5 i hemställan) av vpk 13
2. F 3. Barnmiljörådet av m 14
Särskilt yttrande beträffande obligatorisk modersmålsundervisning för invandrarbarn i förskoleåldern av vpk 14

minab/gotab Stockholm 1985 82551